

//////////////////////////////////// SZEMLE //////////////////////////////////////

A magyaróvári mezőgazdasági felsőoktatás két évszázada (1818–2018)

Tenk Antal: *Dicső múltunk I–III.*

SURÁNYI BÉLA

A magyar mezőgazdasági szakoktatás gyökerei a 18. századig nyúlnak vissza. A nagy földrajzi felfedezésekkel az európaiak előtt kitért a világ, ami új útra terelte a gazdasági életet, köztük a mezőgazdaságot is. A középkor mezőgazdasági kultúrájában a nyomásos földhasználatot fokozatosan háttérbe szorította az új mezőgazdaság megszületése, amely a nemzedéki tapasztalaton nyugvó gazdálkodás addigi gyakorlatát a tudomány eredményeivel váltotta fel. Mindez új távlatot nyitott a mezőgazdaság fejlődésében, elősegítve a szakoktatás kibontakozását. Európában egyre több helyen kezdetét vette a mezőgazdasági szakismeretet nyújtó intézmények megszületése és működése, ami már túlmutatott a paraszti gazdálkodás évezredes hagyományain. A korabeli Magyarországon is – az elsők között Európában – a szakoktatás keretében katedrát kapott az agronómia tudománya. Ebben az időszakban hazánk a bécsi udvar örökös

tartományai közé tartozott, de a felvilágosult abszolutizmus gazdaságpolitikájától egy ilyen lépés nem volt idegen. E jeles színhelyek közé tartozik Magyaróvár, ahol Szarvastól eltekintve, a keszthelyi Georgikon után 1818-ban megindult a gazdatiszt képzés. Az intézmény 2018-ban ünnepelte fennállásának bicentenáriumát. Ebből az alkalomból *Tenk Antal* tollából több mint másfél ezer oldalas kiadvány látott napvilágot három kötetben. A jelen összeállítás szerzője korábban már bemutatta és méltatta a Debreceni Egyetem egyetem-történeti periodikájában – *Gerundium*, *MMXIX. vol. X. nr. 1.*, *MMXX. vol. XI. nr. 3–4.* – a terjedelmes monográfiát. Az említett esztendőben pedig a debreceni agrár-felsőoktatási szakképzés működésének 150. évfordulójáról emlékezett meg. A trilógiáról a Magyar Mezőgazdaság 2018. évi 20. száma adott ismertetőt, megjegyezve, hogy „Tenk Antalnál és a vele együttműködő csoportnál keresve sem

lehetett volna megfelelőbb, avatottabb embert találni erre a munkára”.

A háromkötetes monográfia korszakolása kronológiai besorolást követ. Az első kötet az intézmény 19. századi korszakáról és a nagy tanári karról ad számot. A másodikban a nagy átalakulások évszázada kerül terítékre, míg a harmadik kötet nem kisebb feladatra vállalkozik, mint arra, hogy áttekintse az intézmény szerepét a magyar mezőgazdasági kultúra fejlődésében.

A monográfia bőséges irodalmi forrásokra, személyes beszámolókra, életrajzokra, régi levélváltásokra hagyatkozik. Több évet vett igénybe ezek összegyűjtése és a szerkesztői elképzeléseknek megfelelő hasznosítása. Mindenesetre két korábbi műről kell említést tenni: Vörös Antal: *Óvár, óvár ...: A Mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskola 150 éve*, amely 1968-ban jelent meg, és Walleshausen Gyula: *A magyaróvári agrárfelsőoktatás 175 éve (1818–1993)* című munkájáról. Szerencsés megoldásnak tekinthető, hogy már a kötetek címeiben utalás történik a mondanivalóra. Az intézmény alapítása még az egyéni kezdeményezés szülötte. A 19. század első felében – az 1867. évi kiegészést követő évtizedekig – az állami szerepvállalás még ismeretlen volt a szakoktatás terén. Ez a megoldás majd Debrecen esetén vált időszerűvé, amely viszont a kiegészés körüli időszak szülötte. A kötetek előnyére válik, hogy Óvár minden egyes korszakának tanárait számba veszi életpályájuk bemutatásával. Az intézmény a 19. század utolsó és a 20. század első évtizedei között akadémiai fénykorát élte, ami a nagy tanári korszaknak köszönhető. Ezekben az évtizedekben a hazai agrár-felsőoktatás központjának számított. Szerepe a későbbiekben sem csökkent bizonyos színvonal kiegyenlítődség eredményeként, a többi intézmény működésben fölzárkózott mellé. Ez utóbbira példa a *Gerundium*, *MMXX. vol. XI. nr. 3–4.* számában megjelent tanulmány: *Közös emlékek Debrecen és Magyaróvár agrár felsőoktatásának*

nagy tanáregyéniségeiről címmel. A korabeli FM áthelyezésekkel igyekezett az oktatás színvonalát biztosítani. Mindennek különösen addig volt fontos szerepe, amíg a két háború közötti évtizedekben útjára nem indult a gazdasági tanárképzés. Az óvári oktatás színvonalát az is jelzi, hogy a végzett hallgatók soraiból jónéhány nemcsak korának, hanem az 1945 utáni időszaknak is meghatározó tudós egyénisége került ki. Az óvári szellemiséget jellemzi, hogy a kiváló felkészültségű agrárszakemberek az 1945 után megváltozott körülményektől függetlenül meghatározó szerepet játszottak az „új világban”, szakmaszeretetüktől vezérelve felkeltették a magyar mezőgazdaság eredményei iránti nemzetközi érdeklődést. Mindezt a kört bővítette az alma materből kikerülő hallgatók nemzetközi tevékenysége.

A trilógia kötetei nemcsak a magyaróvári agrár-felsőoktatás számvetését vetették papírra, hanem a hazai mezőgazdaságról is átfogó képet festenek. A végzett hallgatók munkájukkal nagymértékben hozzájárultak a hazai agrárium fejlődéséhez. Ezzel a kérdéssel legszembetűnőbben a III. kötet foglalkozik, amely részletesen áttekinti a magyaróvári gazdasági akadémia szerepét a magyar mezőgazdaság két évszázados fejlődésében, történelmi korszakokba ágyazva (eltekintve a rendszerváltás utáni időszak hovatartozásainak felsorolásától). Hiszen ez alapvetően befolyásolta a Magyaróváron folyó oktatást-kutatást. Magyaróvár – az uradalom és a tanintézet – kedvező földrajzi fekvése nagyban meghatározta a hazai agrárkultúrában betöltött szerepének kialakulását. Jól ismert, hogy 1920-ig a történelmi Magyarország legfejlettebb mezőgazdasági térségének egyik központját képezte. Az 1867. évi kiegészést követő évtizedekben az ország északnyugati régiója jótékonyan hatott az ország mezőgazdaságának modernizációjára, elősegítve a belterjes gazdálkodás térhódítását. Ezen a tájon feküdt a nagycentki, az Eszterhá-

zyak birtoka, valamint Albert Kázmér óvári uradalma, amely Moson megye „három óriásának” egyike volt (akadémia, óvári uradalom, Kühne gépgyár).

Magyaróvár volt az összekötő kapocs a modern európai mezőgazdaság felé. Ez a szerepkör a későbbiek során sem változott, amit példáz az a tény, hogy 1867 után a hazai felsőoktatási hálózatban megőrizte kiemelkedő szerepét. 1874-ben már akadémiai rangot tudhatott magának, amit Debrecen, Keszthely, Kolozsvár, Kassa csak 1906-ban nyert el. De az óvári nagy tanári kar tevékenysége nem lenne teljes a többi tanintézet, közte Debrecen tanári munkásságától és oktatási színvonalától.

A vesztes háború és az 1929–1933 közötti gazdasági világválság megnehezítette az ország államéletét, nem beszélve arról, hogy Magyarország a revíziós politika útjára lépett. A világpiac sebezhetővé tette a magyar mezőgazdaság jövedelmezőségét, ugyanakkor az 1930-as évek már a háborús konjunktúra éveiként rögzültek a magyar történelemben. Tenk Antal számot vet a háborús évek alatt követett német orientáció következményeivel. Az kétségtelen, hogy volt előrelépés, de ez jórészt a háborút szolgálta. Bevezették a beszolgáltatást és a jegyrendszert. Egyúttal megfogalmazódott az a jövőkép is, amely az 1942. évi XVI. tc-ben öltött testet. Szerencsére a törvény számos elvárása nem enyészett el, noha ezt az 1945 utáni hatalom elhallgatta. A háború következményeként az ország kényszer-

pályára került, az ideológiától, politikától átítatott egypárti diktatúra politikája elvezetett 1956-hoz. Ne feledjük, hogy Kádárék hatalmának konszolidációjában a magyar mezőgazdaság jelentős szerepet játszott. Az 1968 utáni „mezőgazdaságban kibontakozó szemléletváltás” oldotta az ország elszigeteltségét, egyúttal látványos fejlődést eredményezett. A mezőgazdaság töltötte ki azt a kis részt, amelyet a Kádár-rezsim még megengedhetőnek vélt. Az agrárium felértékelődése együtt járt a mezőgazdasági szakképzés minőségi színvonalának jelentős mértékű változásával, ami kötődött a magyar agronómiai tudományok nemzetközi szintű műveléséhez. A szakképzés fellegvárai Magyaróvártól Debrecenig tükrözték a hazai agráriumban folyó munkát. Kiváló oktatói-kutatói gárda segítette tartalommal megtölteni a behatárolt ideológiai, politikai keretet. Mindez kiegészült a szakintézetekből kikerült, felkészült hallgatók seregével. Tenk Antal jó érzékkel adott számot Magyaróvár példáján keresztül az ország mezőgazdaságának, felsőfokú agrárképzésének fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről, utóbbi azonban még „igazításra” szorul.

Köszönet illeti a szerzőt, aki a jelen és az utókor nemzedékei számára – az intézmény rangjához méltóan – örökítette meg a magyaróvári felsőfokú mezőgazdasági szakoktatás elmúlt két évszázadát.

(Tenk Antal: *Dicső múltunk I–III*. Tarandus Kiadó, Mosonmagyaróvár, 2017, 2018, 2020.)